

وجه سوم:^۱ تأمل و تتبع در کلمات محمدون ثلاثه یعنی صاحبان کتب اربعه روشن می سازد که خود این بزرگواران معتقد نیستند به این مطلب که هر آنچه در این کتب وجود دارد قطعی الصدور است لذا باید فرمایشات هر یک از این اعظام مورد توجه قرار گیرد.

اما مرحوم کلینی در کتاب الکافی بعد از اینکه مطرح می کند که افرادی از من درخواست تألیف کتابی را نمودند که در آن تمام فنون علم دین برای یک متعلم و مسترشد جمع شده باشد این عبارت را می آورد: «فاعلم یا أخی أرشدک الله أنه لا یسع أحداً تمیز شیء، ممّا اختلف الروایة فیہ عن العلماء علیهم السلام برأیه، إلّا علی ما أطلقه العالم بقوله علیه السلام: «اعرضوها علی کتاب الله فما وافی کتاب الله عزّ وجلّ فخذوه، و ما خالف کتاب الله فردّوه» و قوله علیه السلام: «دعوا ما وافق القوم فإنّ الرشد فی خلافهم» و قوله علیه السلام «خذوا بالمجمع علیه، فإنّ المجمع علیه لا ریب فیہ» و نحن لا نعرف من جمیع ذلك إلّا أقلّه و لا نجد شیئا أحوط و لا أوسع من ردّ علم ذلك کلّه إلى العالم علیه السلام و قبول ما وسّع من الأمر فیہ بقوله علیه السلام: «بأیما أخذتم من باب التسلیم وسعکم». و قد یسرّ الله- و له الحمد- تألیف ما سألت، و أرجو أن یكون بحیث توخّیت.»^۲

این سخن مرحوم کلینی حاکی از این است که ایشان معتقد نیست تمام روایاتی که در کتابش از امامان معصوم نقل شده جزماً و قطعاً از معصوم روایت شده است و الا معنا نداشت برای لزوم اخذ به مشهور استرشاد به این روایت کند. کسی که معتقد است این دو روایت معارض قطعاً از امام معصوم نقل شده است معنا ندارد در تعیین اینکه کدام یک قول معصوم باشد رجحان به شهرت را مطرح کند. چون شهرت برای تمیز روایت صادره از غیر صادره به کار می آید و وقتی ما قطع به صدور هر دو روایت داشته باشیم استفاده از شهرت برای تمیز صادر از غیر صادر بی معنا می شود.

اما مرحوم شیخ صدوق در همین راستا در خطبه کتاب می فرماید: «و لَمْ أَقْصِدْ فِيهِ قَصْدَ الْمُصَنِّفِينَ فِي إِيرَادِ جَمِيعِ مَا رَوَوْهُ بَلْ قَصَدْتُ إِلَى إِيرَادِ مَا أَفْتَى بِهِ وَ أَحْكُمُ بِصِحَّتِهِ وَ أَعْتَقِدُ فِيهِ أَنَّهُ حُجَّةٌ فِيمَا بَيْنِي وَ بَيْنَ رَبِّي.»^۳

این فرمایش مرحوم صدوق حاکی از این است که در نظر ایشان روایاتی که در کتاب الکافی وجود دارد مثل بسیاری از کتب دیگر مشتمل بر صحیح و غیر صحیح است. لذا این فرمایش هم دلالت دارد بر اینکه به اعتقاد ایشان تمام روایاتی که در کتاب الکافی وجود دارد قطعی الصدور نمی باشد.

۱. از وجوه مردودیت ادعای قطعیت صدور روایات کتب اربعه

۲. الکافی (ط - الإسلامية)، ج ۱، ص ۸ - ۹

۳. من لا یحضره الفقیه، ج ۱، ص ۲ - ۳